

ZPRÁVY ZE SEKCE NEWS FROM THE SECTION

Ohlédnutí za 24. podzimními bryologicko-lichenologickými dny v Krkonoších 22.-25.9.2011

Konec září zastihl Krakonoše v dobrém rozpoložení, a tak naše podzimní setkání provázely sluncem zalité dny. Každé ráno se rozprchly skupinky bryologů a lichenologů po údolích i vrcholových partiích otesávající skály a rýpající se nožíkem ve štěrbinách s cílem najít nějaký ten lišejník či mech ;-). Organizátorka Viera Horáková pro nás připravila pestrý koktejl lokalit: Vysoké Kolo, Violík, Velký Šišák, Dívčí kameny, Mužské kameny, Labská louka, Mumlavská louka, Navorská louka, Pančavská louka, údolí Bílého Labe, prostě bylo z čeho vybírat. K nejhezčím bryologickým nálezům patřila např. *Tetralophozia setiformis* nebo *Gymnomitrium*. Večery na Brádlерových boudách byly prodchnuty bohatou hudební produkcí s bujarými zpěvy, před kterou nikdo z osazenstva boudy neutekl ;-). Děkujeme děvčatům ze správy KRNAPu za skvělou organizaci a jejich milý doprovod na exkursích. Byly to krásně strávené čtyři dny.

I. Marková

19. jarní bryologicko-lichenologické setkání – Orlické hory 19. 4. – 22. 4. 2012

Spolupořádají: **A. Čejková**, Správa CHKO Orlické hory a krajské středisko Hradec Králové, e-mail: alzbeta.cejkova@nature.cz, telefon: 494 539 544, 725 519 896; **I. Marková**, e-mail: i.markova@npcs.cz, ivanka.markova@email.cz, telefon: 737 276 844, 608 314 673; **J. P. Halda**, Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou; sdružení **Villa Nova Uhřínov** – středisko experimentální archeologie a regionálních dějin a Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických horách.

Kdy: 19. – 22. 4. 2012 (čtvrtek – neděle)

Kde: Uhřínov pod Deštnou v Orlických horách, ve středu obce, 15 km od Rychnova nad Kněžnou. Ubytování je zdarma ve staré škole - sdružení Villa Nova. K dispozici je 25 lůžek (pokoje 2x6, 1x5,1x8, vše spacák), ostatní sál (spacák+karimatka), k dispozici společenská místnost, kuchyň se základním nádobím. Večeře lze zajistit za cca 70,- Kč. Kapacita lůžek je omezená, proto neváhejte s přihláškami.

Bližší informace ohledně programu a ubytování budou zaslány přihlášeným. Přihlášky zasílejte na alzbeta.cejkova@nature.cz do 6.4. 2012.

A. Čejková, I. Marková

R E C E N Z E – R E V I E W

Milan Chytrý [ed.] (2011): Vegetace České republiky. 3. Vodní a mokřadní vegetace. – Academia Praha. [828 p., ISBN: 978-80-200-1918-9.]

Náklad neuveden, cena 850,- Kč, recenzovaný výtisk je v knihovně autora recenze.

Teším sa. To boli moje prvé slová potom, ako sa mi dostal do rúk novotou voňajúci výtlačok najnovšieho, tretieho dielu Vegetace České republiky. Hneď na prvý pohľad je zrejmé, že kniha drží s predchádzajúcimi dvomi dielmi vysoko nastavenú latku po všetkých stránkach. Predčí ich však počtom strán, ktorých je úctyhodných 828. Tak čitateľ otvára objemné dielo, ktoré podrobne preštudovať nie je celkom jednoduché a vyžaduje čas.

Tretí diel "Vegetace" zaujme hneď od prvých strán. Čitateľ si môže spraviť obraz o doterajšom výskume mokradnej vegetácie v Českej republike. Popri menách Kamil Rybníček a Slavomír Hejný, ktorým je dielo venované, nájdeme spomenuté mená ďalších botanikov, ktorí sa v priebehu času zaslúžili o poznanie vegetácie mokradí od začiatkov výskumu až po súčasnosť. A viacerí zo súčasníkov sú zároveň autormi jednotlivých kapitol. Medzi nimi vyniká meno Kateřina Šumberová, ktorá spracovala prevažnú časť typov vodnej a mokradnej vegetácie a odvieďla viac ako polovicu autorskej práce. Ďalšiu veľkú časť textov týkajúcich sa rašelinnej vegetácie spracovali Michal a Petra Hájkovci. K tejto trojici mien sa pod vedením editora Milana Chytrého pod texty v knihe podpísali P. Bauer, M. Čtvrtlíková, L. Ekrt, E. Ekrtová, P. Hanáková, Z. Hroudová, Z. Lososová, J. Navrátilová, J. Rydlo, J. Sádlo. Zoznam autorov dopĺňajú dva mená zo Slovenska – R. Hrivnák a H. Oťaheľová. Vyššie vymenovaným a množstvu ďalších, ktorí pomohli, môžeme ďakovať za veľmi hodnotnú publikáciu, ktorá by určite nemala chýbať v knižnici všetkých profesionálnych, ale aj amatérskych záujemcov o vegetáciu vôd a mokradí.

Aj tretí diel Vegetace ČR je v prvom rade fytoocenologickou a syntaxonomickou literatúrou. Hneď v prvej kapitole sa čitateľ zorientuje vo vymedzení vegetačných jednotiek. Tu sa popisuje metodika výberu fytoocenologických dát, dlhšie kroky použité pri príprave a spracovaní zápisov, aj pri finálnej interpretácii výsledku klasifikácie spoločenstiev. Tak ako v predchádzajúcich zväzkoch sú samozrejmom súčasťou veľmi prehľadné synoptické tabuľky. Pre plnšiu predstavu o väzbe jednotlivých spoločenstiev na ekologické faktory prostredia a rozdiely medzi nimi sú súčasťou aj krabicové diagramy. Veľmi pútavým pre čitateľa je, tak ako v predchádzajúcich zväzkoch, priblíženie každej opisovanej asociácie fotografiou a mapkou rozšírenia. Mnohé fotografie sú skutočne veľmi vydarené a vystihujú charakter vegetácie, ktorú si tak čitateľ, ak navyše nie je zorientovaný v týchto typoch spoločenstiev, dokáže názornejšie predstaviť.

Po obsahovej stránke sa tretí diel "Vegetace" venuje vegetácii, ktorej typy boli už na Slovensku publikované v dvoch dieloch vegetácie Slovenska (Valachovič (ed.) Rastlinné spoločenstvá Slovenska 1. Pionierska vegetácia, 1995; Valachovič (ed.) Rastlinné spoločenstvá Slovenska 3. Vegetácia mokradí, 2001) a tak sa priam ponúka pri recenzovaní tejto publikácie isté porovnanie.

Prvé, čo upúta pozornosť je výrazný rozdiel vo vedeckých menách spoločenstiev, ktoré sú zastúpené v prehľadoch. Od vydania slovenských vegetačných prehľadov uplynulo síce relatívne veľa času, rozdielov je však pomerne dosť. A tak si čitateľ opäť musí zvykať na nové mená, ktoré nahradili tie často dlho používané a zažité. (Porovnaj napr. časti venované slatinnej a vrchoviskovej vegetácii). Viem, že dohľadanie vedeckých mien, tak aby zodpovedali kódu, stálo nemálo námahy a času. Ale neviem, či výsledkom dôslednosti editora nebude okrem viacerých (mnohých) správnych mien aj chaos a nové otázky, kvôli ktorým sa mená skôr či neskôr opäť budú meniť. Napríklad pre vrchoviská s kosodrevinou (klečí) je v českom prehľade použité meno *Vaccinio uliginosi-Pinetum mugo* Lutz 1956. V slovenskom *Pino mugo-Sphagnetum* Kästner et Flößner 1933, ako synonymum je tu uvedené *Vaccinio-Pinetum mugii* Pop et al. 1987. Ani jedno z týchto mien však v synonymike českého prehľadu nenájdeme, pričom ide o to isté spoločenstvo a slovenský prehľad autori v časti venovanej rozšíreniu aj citujú.

Istá nekonzistentnosť sa v knihe objavuje pri chápaní asociácie ako takej. Na jednej strane sú tu spoločenstvá rašelinísk tried *Scheuchzerio palustris-Caricetea nigrae* a *Oxycocco-Sphagnetum* postavené na druhových kombináciách s popretím princípu dominance, na druhej strane vodná vegetácia postavená čisto na dominancii jedného druhu (napr. triedy *Lemnetea* a *Potametea*). A vôbec, sú to asociácie? Konkrétne, *Lemnetum minoris* von Soó 1927, diagnostický, konštantný aj dominantný druh – *Lemna minor*. Podľa krkolomnej formálnej definície tohto spoločenstva ide o asociáciu v prípade, že je pokryvnosť druhu vyššia ako 50 % (+ mnoho riadkov ďalších podmienok), pričom podľa štruktúry a druhového zloženia sú v ňom obvykle zastúpené 1–2 druhy. Neviem či slovíčko efemérnosť vystihuje situáciu v týchto prípadoch, kedy sa pokryvnosť môže meniť v priebehu okamihu (zafúka vietor a je to). Je mi jasné, že tieto spoločenstvá nie sú "výmyslom" tejto publikácie a sú výsledkom všeobecne akceptovaného dohovoru, napriek tomu sa chcem pri tomto fakte pristaviť.

Tak isto, nie som presvedčený o potrebe opisovať spoločenstvá, kde je dominantnou nepôvodný druh. V prípade as. *Ceratophyllo-Azolletum filiculoidis* Nedelcu 1967 ide podľa formálnej

definície o toto spoločenstvo za podmienky, že nepôvodný, severoamerický druh *Azolla filiculoides* má vyššiu pokryvnosť ako 25 %. Podľa textu v knihe v prípade plne zapojených porastov sa v tomto spoločenstve nevyskytujú už žiadne druhy, ak je pokryvnosť malá (aká je to malá?), pristupujú napr. *Lemna gibba* a *L. minor*. Osobne nie som presvedčený, aby sa obdobné situácie opisovali na úrovni spoločenstiev a uvádzali sa plnohodnotne v takýchto prehľadoch. Ak by sme prijali tento princíp, tak potom z niektorých českých slatín môžeme opísať "nové" spoločenstvá s druhom *Sarracenia purpurea*, zhodou okolností tiež severoamerickým.

Vo viacerých prípadoch sa aj v tomto národnom prehľade prejavuje jeho regionálnosť a princíp použitia zápisov len z územia štátu, čo sa odráža v konečnom výsledku. Viditeľné je to v spoločenstvách, ktoré sa v Českej republike vyskytujú na hranici areálu, navyše môže byť k dispozícii málo fytoecologického materiálu. Napr. as. *Chenopodio chenopoioides-Atriplicetum prostratae*, spoločenstvo rozšírené predovšetkým na slaniskách Panónskej oblasti, bolo zaznamenané na Morave dvomi zápsmi. Zaradené je do zväzu *Chenopodion rubri*, triedy *Bidentetea tripartitae*. Pričom Slavnič pri opise spoločenstva uvádza v tejto vegetácii viacero halofytov, ako *Crypsis aculeata*, *Cyperus pannonicus*, *Puccinellia limosa*, *Aster tripolium* ..., ktoré v moravských porastoch chýbajú. Asociáciu zaradil do zväzu *Cypero-Spergularion salinae*. V tomto zväze je spoločenstvo zaradené aj v iných prehľadoch, napríklad rakúskom (Mucina 1993) alebo maďarskom (Molnár & Borhidi 2003), teda krajín, kde je toto spoločenstvo viazané najmä na brehy a dná slaných jazier typicky vyvinuté. V tomto zväze bude zaradené aj v pripravovanom slovenskom prehľade. So zaradením asociácie na základe dvoch zápisov do úplne iného typu vegetácie jednorokých nitrofilných vlhkomilných bylín sa nedá súhlasiť.

V konečnom hodnotení však kvalita publikácie vysoko prevažuje nad diskutabilnými miestami. To ocenia určite aj bryológovia, pretože kvalita spracovania poschodia machorastov je vynikajúca, v synoptických tabuľkách sú vypichnuté samostatne a tak aj kolega, ktorý sa venuje výlučne machorastom a vyššie rastliny až tak nepozná, sa vie v spoločenstvách dobre zorientovať. V prípade viacerých spoločenstiev, predovšetkým rašelinných, je perfektné určovanie machorastov a pečeňoviek podmienkou, ktorá sa nedá podceňovať. Všetky niektoré vegetačné typy sú definované iba machmi (napr. *Sphagno-Tomenthypnion*). Kvôli využitiu publikovaných dát museli byť niektoré druhy uvedené širšie, takže v synoptických tabuľkách nachádzame napr. *Scorpidium revolvens* s. l., *Sphagnum recurvum* s. l., v textoch pojednávajúcich o konkrétnych asociáciách sa už ale čitateľ dozvie presnú informáciu (*Scorpidium revolvens* vs. *Scorpidium cossonii*).

Napriek spomínaným niektorým nedostatkom diela jeho význam prekračuje hranice Českej republiky a určite po ňom budú siahať aj botanici okolitých štátov. Zároveň je inšpiráciou a podnetom k ďalšiemu výskumu vegetácie, ktoré posunie hranice nášho poznania. Toto je koniec koncov "najvyšším" poslaním obdobných publikácií. V závere chcem ešte vyzdvihnúť časti opisu jednotlivých spoločenstiev týkajúce sa ich ohrozeniu a ochrane. Vo väčšine prípadov je tejto problematike venovaná veľká pozornosť a už samotná publikácia môže slúžiť ako východisko k ochrane a ďalšiemu udržaniu vzácných typov vegetácie.

Teším sa ... na štvrtý diel, venovaný lesom, na príprave ktorého sa už intenzívne pracuje.

Daniel Dítě